

Nerea Zubia Blazquez

“Erraz diogu ikastetxeen arteko lehia gainditu behar dela, baina errealitatean ez da hain sinplea”

Hezkuntza eskumenak deszentralizatu eta tokian tokiko eragileek erabakimen handiagoa izatea: aspaldiko aldarrikapena praktikara ekartzen ari dira herri ugarian, eta bide horretan aholkulari dabil Elhuyar. Uneotan hamar bat prozesutan buru-belarri dabiltzala eta eskaera gero eta gehiago dituztela kontatu digu Nerea Zubia Elhuyarreko Partaidetza eta Eraldaketako arduradunak: “Udalerriek helarazten dizkiguten bi kezka nagusiak segregazioa eta hizkuntza dira”.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Gurean, zenbateraino dago hezkuntza sistema zentralizatuta, bai estatuko gobernuarekiko, bai erkidegoko gobernuarekiko?

Ulertzen badugu zentralizazioa gobernantza ereduaren arabera neurtzen dela, agerikoa da estatuko nahiz erkidegoko gobernuetik lotura oso estua duela hezkuntza sistemak. Baina hortik harago, bestelako praktikak ere badira, tokian toki. Gure ustez, deszentralizazioarako premisa da erabakiak hartzeko boterea banatzea, eta horretarako prest egon behar dugu. Uste dugu udalek protagonismo handiagoa izan behar luketela eta hezkuntzaren inguruko erabakiak beste plano eta espazio batzuetan hartu beharko lirakeela, baina horrek ez du esan nahi gorago dauden erakundeek beren ardura gutxitu behar dutenik.

Hezkuntza deszentralizatzea bada urtetako aldarrikapen bat. Zein

onura dakartza?

Ikusten dugu udalek protagonismoa hartzen dutenean hezkuntza eragileekiko elkarriketak beste modu batera egiteko aukerak zabaltzen direla, funtzionatzeko eta harremanak egiteko moduak eraldatzeko aukerak. Azken finean, auzoa, herria, batzen gaituen eta gertu dugun lurraldean aritzeak erraztu egiten du zoru komun batera iristea. Beste arlo batzuetan parte-hartzea eta erantzun komunitarioak zabaltzen ari diren moduan (trantsizio energetikoa, jasangarritasuna, kultur politikak...), hezkuntzan ere hori da bidea. Gizarte erronka gero eta konplexuagoak ditugu, eta ezinbestekoa da horiei komunitarioki erantzutea, nahiz eta gizarte gero eta indibidualistago honetan zaila dugun.

Hori egin ahal izateko, hezkuntzan nahikoa eskumen al dute gure herrietako udal eta instituzioek?

Lege markoa lagungarria eta beharrezkoa da, baina ez dugu zertan zain egon. Eskumen horiek iritsi bitartean, lurra jorratu daiteke eta esaten dugun modu honetan funtzionatzen has gaitezke, udalerriek pisu eta ardura gehiago hartuta. Horretarako behar dira inplikazioa, ausardia eta baliabideak. Eskumenak ez dituztenez, batzuetan udalak ez dira horretan pentsatzen jartzen, “goitik dator eta ezin dugu beste ezer egin, mugatuta gaude”, eta egia da eskumena izateak beste toki batean jartzen zaituela (adibidez, baliabideak bideratzeko orduan), baina zirrikituak egon badaude eta udal baten ustez herriarentzat garrantzitsua den gaia baldin bada, urratsak eman daitezke, prozesu bat abiatu daiteke esperimentatzen hasteko. Guretzat, eskumena gaia ez da “hau zuk egin behar duzu eta beste hori nik”, konfluentziarako eta elkarlanerako espazioak sortzea baizik. Aukera baliatzea herrian gertatzen ari

“Esperientziak erakutsi digu tokian tokiko hezkuntza eragileak batzen dituzten egiturak aktibatzeak eta hezkuntza erronkei modu komunitarioan begiratzeak gauzak mugitzeko aukerak zabaltzen dituela”

denaz hitz egiteko, zein harreman sare ditugun, zein bide jorratu daitezkeen elkarrekin, nola antolatu aurrerantzean...

Deszentralizazioa ipar, EAEko Hezkuntza Legean jasotzen diren tokian tokiko Hezkuntza Kontseiluei funtzio inportanteak aitortzea izan da aldarrikapenetako bat, nahiz eta eragile ugari kritikatu duen azkenean urardotuta geratu dela kontseilu hauei emandako erabakimen ahalmena.

Udal eskola kontseiluak existitzen dira dagoeneko, eta batez ere kontsulta egiteko eta informatzeko baizik ez dira erabiltzen, baina sekulako potentziala dute. Administrazioa-ikastetxeak dinamika gainditu eta herri ikuskera jasotzeko eta politika publikoak proposatzeko espazio oso interesgarriak dira, besteak beste eragile ugari parte har dezaketelako

bertan: familiek, gazteek, hezkuntza ez formaleko eragile eta herritarrek... Guk gidatutako prozesu batzuetan, organo honi dituenak baino funtzio gehiago eman zaizkio, udal ordenantzaren bidez.

Hezkuntza gai gatazkatsua da herri askotan, uneotan.

Guk aurkitu duguna da herri batzuetan gatazka azaleratuta dagoela eta beste batzuetan tentsioa nabari dela, gutxi falta dela gatazkara jauzi egiteko... Errealitatearen arabera, giroa ezberdina da, ez da gauza bera bi ikastetxe dituen udalerria edo bederatziti dituen baina oro har tentsioa eta gatazka bai antzeman ditugu. Hainbat faktore ikusi ditugu atzean: ikasleen arteko segregazio sozio-ekonomikoa, beheranzko joera demografikoak matrikulazioan duen eragina, euskararen transmisioa... Erraz esaten dugu lehia gainditu eta elkarlana jarri behar

dela zentroan, baina errealitatean ez da hain erraza, eta ez da egun batetik bestera egiten den salto bat, prozesu luzeak dira. Teoria jakin badakigu, “ni”-tik “gu”-ra salto egin behar dugu, baina askotan gurea sentitzen dugun horretara lotzen gara, irmoki defendatzen dugu, eta adostasunak lortzeko gauza batzuk askatu egin behar ditugu. Norbere zentroaren jardunaren gaintetik, prozesua herriko hezkuntzaren eta herriko ikasleen mesedetan izango dela sinetsi behar dugu. Azken finean, ezberdinen arteko beharrek elkar ukitzen dute eta eremu berean ari dira denak, auzoan edo herrian.

Esperientziak erakutsi digu tokian tokiko hezkuntza eragileak batzen dituzten egiturak aktibatzeak eta hezkuntza erronkei modu komunitarioan begiratzeak gauzak mugitzeko aukerak zabaltzen dituela. Hori esanda, ikastetxe batean matrikulazioa gainbehera bada, ikasleen profilak lan handia ematen badu, irakasleen etorkizuna zalantzan badago... pertsona horren eguneroko kezkak horiek izango dira, eta horiei ere lekua egin behar zaie. Tokian tokiko prozesuak ongi daude, baina ez dira denaren soluzio, gobernutik bestelako neurriak ere hartu behar dira.

Nola jokatzan duzue, gatazka giro hauetan?

Gure esku-hartzeen esperientzietatik hainbat gako identifikatu ditugu prozesuaren hasieran egin beharrekoak, egoera ahalik eta ongien bideratzeko. Bate-tik, eragileak nola dauden ezagutzea: nola daude herriko harreman sareak? Gaiari modu bateratuan erantzuteko baldintzarik ba al dago? Zer espero dute eragileek prozesutik eta zer emateko prest daude? Herrian elkarlanerako kulturarik ba al dago (eseri al dira noizbait mahai beraren bueltan, beste zerbaite-rako)? Halako espazio batera goazenean bakoitza bere bizipen eta motxilarekin dator, eta horri ere tokia egin behar zaio. Batzuetan eragile bakoitzarekin erronda bat egiten dugu, horretaz guztiaz hitz egiteko, beste batzuetan denok elkarrekin hitz egiten dugu, horretarako baldintzak baldin badaude; funtsean, landuko ditugun gaiekiko minak eta sentimenduak azaleratzea oso garrantzitsua da, prozesuak aurrera egin ahala gatazkak gora ez egiteko.

Bigarrenik, datu objektiboen gainean egoeraren diagnostikoa egitea, erradiografia partekatua. Datu berdinen gaineko irakurketak beti ez datoz bat, baina

inportantea da gutxienez irakurketa horiek partekatzea eta horretaz hitz egitea.

Hirugarrenik, erabakimen ahalmena duenak borondatea eta prestutasuna agertzea, baita lidergoa hartzeko ere. Adibidez, udalak jakin behar du interpelatuko dutela, erabakiak hartzeko eskatuko zaiola, baliabideak jartzeko, eta erantzun egin beharko duela.

“Landuko ditugun gaiekiko minak eta sentimenduak azaleratzea oso garrantzitsua da, prozesuak aurrera egin ahala gatazkak gora ez egiteko”

Hezkuntzaren zein arlo eta korapilori heltzen die zuen esku-hartzeak?

Guregana jotzeko duten kezkaren arabera, horri heltzen diogu. Batzuetan udalak deitzen digu, bestetan eskolak dira udalera jotzen dutenak, halako prozesu baten beharra helarazteko. Bi kezka nagusiak dira segregazioa eta hizkuntza. Hizkuntzaz ari garelarik, euskararen transmisioarekin kezkak ageri dira leku askotan. Eta segregazioaz jarduterakoan, ez dugu ikastetxez bakarrik hitz egiten, eskolaz kanpoko jardueretan ere desoreka handiak ikusten dira herrietan, jatorriari eta egoera sozio-ekonomikoari lotuta. Dena den, diagnostikoa egiterakoan herri horretan dauden beste hezkuntza erronka batzuk (edo beste alarma gorri batzuk) azaleratuz gero, horiek ere lantzen ditugu.

Praktikan, zuen esku-hartzea zertan datza?

Tokian toki, neurri egindako esku-hartzeak dira, baina hiru titular nagusi ditugu, denetan baliagarri: komunitatea eta parte-hartzea dira aldagai nagusiak herri baten eraldaketarako; hezkuntza trintxeretatik eta jarrera polarizatuetatik beharrean, herri ikuspegitik lantzea ezinbestekoa da; erronka sozialei modu kolektiboan erantzun behar zaie, bai-

ta hezkuntzan ere. Hortik abiatuta, eta lehen aipatu moduan, prozesua aurrera ateratzeko baldintzak sortzen ditugu (eragileei entzun, minei tokia egin...), diagnostikoak egiten ditugu (esaterako, zein dira matrikulazio datuak batean eta bestean?), datu horiek nola bizi ditugun interpretatu eta eztabaidatzen dugu, oinarri komun horretatik herri erronkak zein diren definitzen ditugu eta erronka horiei eusteko bide-orria diseinatu eta aurrera eramaten dugu. Bide horretan sortzen den koordinazio mahaia erabakigune bilakatzeko ahalegina ere egiten dugu.

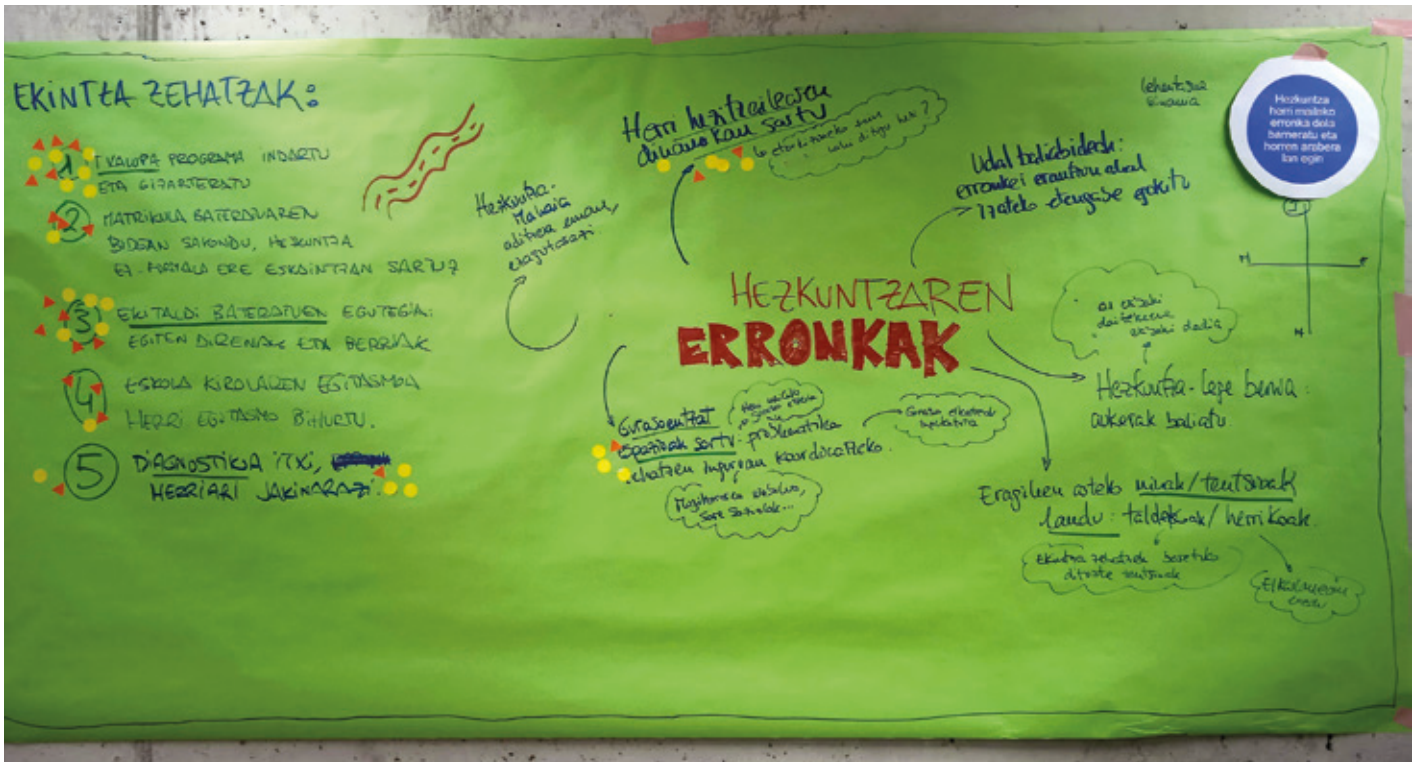
Kezka nagusietako bat segregazioa dela diozu eta matrikulazioari lotutako diagnostikoak egiten dituzuela. Matrikulazioan eragitera iristen dira prozesu hauek, adibidez?

Egia da arlo batzuetan eragin ahalmena mugatua dela, baina animatzen ditugu matrikulazio prozesuan eskumena duen Hezkuntza Sailari proposamenak egitera, eta kanal hori batzuetan zabalik aurkitu izan dugu. Adibiderik ezagunetakoa Erreterria herrikoa da, tokiko eskolatze batzordearen pilotajea, hori izan zen hain justu mota honetako gure lehen esku-hartzea, 2018an [tokiko eskolaratze batzorde horrek lankidetzan jarduten du Eusko Jaurlaritzarekin, eta esku hartzen du *matrikula bizia* deituriko eskolaratzean, alegia ikasturtean zehar EAE kanpotik etorritako ikasleen eskolaratzean]. Bide beretik esperimintatzen ari dira beste hainbat herri, nahiz eta eragina mugatua izan. Herriko matrikulazio batzordetik jarraipena egiten dute eta matrikulazio irizpideen proposamenak helarazten dizkiote Jaurlaritzari.

Ikasleei eta familiei harrera ikastetxe bakoitzak egin ohi die, hori ere adostu eta bateratu dute han-hemenka: familiei nola aurkeztu herriko hezkuntza sarea eta eskolatzeko aukerak. Eta beste lan ildo bat: aztertzea hezkuntza formaletik eta ikastetxeetatik harago herriko bizitzan oro har gazte zaurgarrien parte-hartzea zein den eta zein aukera ditugun ekitatea bultzatzeko.

Hizkuntza da beste kezka nagusietakoa.

Bakoitzak bere ikastetxe barruan bakarrik heltzetik herri ikuspegiarekin heltzera igarotzea eta euskara indartzeko programak herri guztira zabaltzea, udalaren inplikazioarekin, bada aurre-

Eskumenak eskumen, "badaude zirrikituak, eta udalaren ustez herriarentzat garrantzitsua den gaia bada, urratsak eman daitezke, esperimentatzen has gaitzeko".

rapauso bat. Goazen indarrak batu eta sinergiak aprobetxatzera, erantzuna zabalagoa izan dadin eta baliabideak askoz hobeto aprobetxatu daitezken.

Bidean zein oztopo aurkitu dituzue? Zein dira erresistentzia nagusiak?

Gurea sentitzen dugunetik atera eta herri kohesioaren izenean zabaltzea kostatzen zaigu, aipatu dut lehen. Horrez gain, prozesu hauek ez dira linealak eta batzuetan atzera egiten dugun sentsazioa egon daiteke, frustratu gaitzeko; horri lotuta, espektatiba errealak jartzea eta gardenak izatea garrantzitsua da; bigurutzetara iritsiko garela jakin behar dugu (batzuetan traba izango dira, beste batzuetan aukera berriak zabalduko zaizkigu); hainbatetan prozesuak pisutsuak egiten dira; eragileen arteko konfiantza urratu dezakeen edozein mugimendu oso arriskutsua izan ohi da, horregatik inportantea da espazioa zaintzea, diskrezioa eta konfidentzialtasuna mantentzea, elkarriketa paralelorik gabe; kanpo-faktoreek eta garai jakin batzuek tentsioa eta gatazka areagotu dezakete (Hezkuntza Legeak, dekretu berriek, matrikulazio garaiak...); eta gu bitartekariok desagertzeko unea iristen denean, bertigoa sor daiteke.

"Ikasleei eta familiei egiten zaien harrera adostu eta bateratu dute han-hemenka: familiei nola aurkeztu herriko hezkuntza sarea eta eskolatzeko aukerak"

Emaitza zein da, tokian toki?

Oro har, frogatu da eskumena Jaurlaritzarena izan arren eta Jaurlaritzak bere betebeharrak izaten jarraitu arren, tokiko eremuak eta gertutasun horrek aukera asko zabaltzen dituela. Eta artikulatu behar da herria, baina administrazioak ere artikulatu behar dira beren artean, elkarlana bideratzeko.

Eskola kontseiluei gehitutako funtzioak, tokiko eskolatzeko batzordeak... aipatu ditut aurretik. Dena den, maila oso ezberdinetako lorpenak daude. Adibi-

dez, gauza hutsala dirudi, baina herri batzuetan arazo handiak dituzte Euskararen Egunekeo edota inauterietako desfileekin, ezin direlako elkar gurutzatu, guztiek herriko plazan amaitu nahi dutelako baina ez elkarrekin... eta hori gainditzea bera lorpen handizat bizi da.

Errenteriako kasua da osagai hauekin abiatu genuen lehenengo prozesua, ibilbide luzeena duena, eta ikastetxeek hilabetero biltzen jarraitzen dute, esaten digute uste baino gertuago zeudela batzuek besteengandik, nahiz eta hasieran ez zuten hala ikusten, baina hitz egiteak eta erabaki batzuek elkarrekin hartu beharrak, elkar hobeto ezagutzeak eta bestearen egoerarekin enpatizatzeak hori dakar.

Eta ikastetxe horietako errealitatea aldatu da Errenterian?

Giroa aldatu da, elkarrekin ekintza bateratu askoz gehiago egiten dituzte, udal eskola kontseiluak orain beste funtzionalitate bat du eta gazteen eskola kontseilua aktibatzen doaz, ekitea lantzeko unitate didaktikoa egin dute elkarrekin, eskolatzeko batzordearen pilotajea hor dago... Egunerokoan gauza batzuek ez ziren aldatuko, baina beste batzuek bai, inpaktua daukatenak. ●